

EFSLI congres 2007 – Europees congres voor tolken gebarentaal Zürich, 15-16 september

Van 14 tot 16 september hield de EFSLI (European Forum of Sign Language Interpreters) haar algemene vergadering en congres in Zürich. Het thema voor het congres was “setting quality standards”. EFSLI wou samen met tolken gebarentaal uit heel Europa bespreken hoe dezelfde kwaliteitsnormen voor het tolkwerk kunnen gebruikt worden. Men wou ook nagaan of er een controle nodig is op het werk van de tolken gebarentaal en hoe dit het best gebeurt.

Gedurende twee dagen kwamen 150 tolken samen uit 25 landen om met elkaar te discussiëren en ervaringen uit te wisselen. Voor mij was het de eerste keer dat ik aan zo'n internationaal gebeuren deelnam.

Susanne Carstensen nam het voorzitterschap van het congres op. De Deense dame zorgde er voor dat alles stipt op tijd begon en eindigde.

Dag 1

De eerste presentatie werd gebracht door Barbara Gerstbach, voorzitter van de Oostenrijkse tolkenvereniging (ÖGSDV). In Oostenrijk heeft men een dubbel systeem uitgewerkt om de kwaliteit van het tolkwerk te garanderen. Enerzijds zijn er twee opleidingen tot tolk Oostenrijkse Gebarentaal, één aan de universiteit van Graz en één aan de hogeschool in Linz. Wie een diploma haalt bij één van deze twee instellingen, mag tolken en kan lid worden van de ÖGSDV. Een tolk Oostenrijkse Gebarentaal die lid wil blijven van de tolkenvereniging moet om de drie jaar een examen afleggen en daarbij 75% halen. Als de tolk niet slaagt voor het examen, kan hij/zij geen lid van de tolkenvereniging worden en ook niet meer betaald worden via de overheid voor opdrachten. De namen van tolken die slagen voor het examen worden gepubliceerd op een website, zodat de klanten dit kunnen controleren. Tolken die lid zijn van de ÖGSDV hebben ook een lidkaart. Indien een tolk bij een tweede poging niet slaagt voor het examen, moet hij/zij de lidkaart inleveren en wordt zijn/haar naam geschrapt van de lijst. Dit wordt ook doorgegeven aan de overheid die de tolkopdrachten betaalt.

Momenteel heeft de Oostenrijkse tolkenvereniging 68 leden. Het 3-jaarlijkse examensysteem bestaat reeds 10 jaar en gedurende die tijd waren er 4 personen die niet slaagden. Op deze manier hopen de Dovengemeenschap en de tolkenvereniging de kwaliteit van het tolkwerk te garanderen. Dit is belangrijk voor de klant en voor de betalende overheid. De Dovengemeenschap is vertegenwoordigd in de examencommissie door twee dove personen. Daarnaast maken ook twee tolken en een persoon van de universiteit van Graz deel uit van de commissie. Hierbij maakte mevrouw Gerstbach wel de opmerking dat het belangrijk is om de leden van de examencommissie goed op te leiden. Niet iedereen weet hoe men een examen moet afnemen, of op welke punten men een tolk moet beoordelen.

Alle tolken die in Oostenrijk willen opdrachten uitvoeren betaald door de overheid moeten dus om de 3 jaar dit examen afleggen. Daarnaast moeten ze ook een minimaal aantal uren per jaar tolken, bijscholing volgen, aanwezig zijn op de algemene vergadering van de ÖGSDV en 2x per jaar naar activiteiten van de ÖGSDV gaan. Op deze manier verzekert de tolkenvereniging zich dat enkel de actieve en gemotiveerde tolken aan de slag zullen gaan, waardoor ze ook hopen een goede kwaliteit te kunnen leveren aan de klanten.

Na deze leerrijke lezing kwam Darja Fisher aan het woord. Zij is een tolk Sloveense Gebarentaal en voorzitter van de tolkenvereniging. Zij gaf aan dat het belangrijk is dat een tolk weet dat hij/zij niet alles weet.

Eerst gaf ze ons een zicht op de situatie in Slovenië. Er zijn ongeveer 5000 Sloveense Gebarentaligen en 36 tolken Sloveense Gebarentaal. Een officiële opleiding tot tolk bestaat niet, wel enkele cursussen. Slovenië staat dus echt aan het begin van de ontplooiing van het beroep tolk gebarentaal en ondervindt daarbij verschillende problemen. Sommige van de knelpunten liggen bij de tolken zelf. Door het gebrek aan officiële opleidingen kennen sommige tolken het verschil niet tussen tolken, adviseren of bemiddelen. Nog te veel tolken vinden het niet nodig om na het behalen van hun attest zich verder bij te scholen. Volgens Fisher beseffen tolken nog niet voldoende dat hun persoonlijkheid een invloed heeft op de tolksituatie. Het feit dat horende mensen gebarentaal en een tolk gebarentaal aanzien als speciaal en exotisch zorgt ervoor dat een tolk zich soms ook speciaal gaat voelen. Het beroep tolk gebarentaal is geen doorsnee beroep. Horende mensen die in contact komen met een tolk gebarentaal zijn vaak onder de indruk van wat een tolk doet. Hierdoor vergeet een tolk soms dat hij/zij slechts een hulpmiddel is. In de opleiding van tolken gebarentaal moet er bijgevolg genoeg aandacht uitgaan de professionele houding van de tolk. Deze houding moet correct zijn zowel naar de horende als naar de dove partij. Volgens Fisher is het vooral belangrijk dat bij een tolksituatie de dove persoon centraal staat en niet de tolk, die zich soms gedraagt alsof hij/zij alles (beter) weet.

Hierna schoten de deelnemers aan het congres zelf in actie. De 150 congresgangers werden in 4 groepen verdeeld en kregen allemaal dezelfde opdracht. Tijdens een workshop van 45 minuten werd er gezocht naar een vraag die de tolken aan EFSLI willen voorleggen.

De workshop waarvan ik deel uitmaakte bestond uit een divers publiek gaande van tolken uit verschillende landen, Dove personen uit Hongarije en Ierland, directeurs van tolkenbureaus en lesgevers gebarentaal. Het eerste punt van discussie was hoe men tolken kon motiveren om zichzelf blijvend bij te scholen. De suggestie vanuit de werkgroep was dat EFSLI een aanbeveling kon uitschrijven van continue bijscholing en controle van tolken gebarentaal in Europa. Deze aanbevelingen kunnen dan door alle Europese landen aangenomen en uitgevoerd worden om zo een standaard kwaliteitsnorm te vestigen in het beroep tolk gebarentaal.

Hierna kwam de vraag of de Dovengemeenschap ook inspraak moet hebben in het opstellen van kwaliteitsnormen voor tolken. Alle aanwezigen waren het er over eens dat de Dove persoon belangrijk is om het beroep van tolk te kunnen verbeteren. De vraag bleef wel hoe men de Dovengemeenschap hierbij kom betrekken. In sommige landen bestaan er klachtencommissies waar dove en horende klanten klachten kunnen laten registreren omtrent de kwaliteit van het tolken. In geen enkel land, behalve Amerika, werd er reeds een klacht geregistreerd. Ondergronds en via informele kanalen worden nochtans veel klachten "geregistreerd", maar langs officiële weg lukt dit niet. In Finland kunnen Dove personen hun klachten en opmerkingen over een tolk of uitgevoerde tolkopdracht via een website posten in Finse Gebarentaal en nog steeds komen er geen klachten binnen. Het resultaat van de werkgroep leidde tot twee vragen:

1. Kan EFSLI aanbevelingen uitschrijven rond het garanderen van kwaliteit in het tolkwerk?
2. Hoe kan men tolken motiveren om levenslang te leren met inspraak van de Dovengemeenschap?

Na een lekkere lunch waarbij ik kennismakte met tolken van over heel Europa begon het congres met een lezing van Zane Hema. Zane is een tolk BSL (Britse Gebarentaal), vice-president van EFSLI en secretaris van WASLI (World Association of Sign Language Interpreters). Zijn presentatie ging over de NOS in het Verenigd Koninkrijk. De NOS staat voor National Occupational Standards ofwel de Nationale Beroepsnormen. Deze normen

worden opgesteld door een nationaal orgaan voor alle beroepen die uitgeoefend worden in de UK. Voor het beroep van tolk gebarentaal werden deze uitgeschreven door het CILT (National Centre for Languages). Indien men wil geregistreerd worden als tolk gebarentaal moet men aan de normen van het NOS voldoen. De verschillende partijen ondervinden voordeel van het feit dat er normen zijn die moeten gevolgd worden. Ten eerste de tolken zelf. De tolk weet duidelijk wat van haar/hem verwacht wordt en kan er zich toe opleiden. De opleidingen voor tolken gebarentaal kunnen hun inhoud afstemmen op de NOS, zodat afgestudeerde tolken voldoen aan de normen. Ook het tolkenbureau profiteert van de normering aangezien het voor hen een controlemiddel is. Zij kunnen nagaan of de tolken die in dienst zijn voldoen aan de voorwaarden en zo hun klanten kwaliteit bieden. Bij het opstellen en uitvoeren van de normen voor tolken gebarentaal is het heel belangrijk dat de Dovengemeenschap deze normen mee opstelt en goedkeurt. Dove personen zijn volgens Hema de ambassadeurs van het beroep tolk gebarentaal. Indien de Dovengemeenschap niet tevreden is over de tolken gebarentaal zal dit uitstralen naar de overheid en naar potentiële horende klanten. Indien de Dovengemeenschap verkondigt dat de tolken gebarentaal niet competent zijn, zal dit ook de deelname van Dove personen aan de horende maatschappij beperken. Vandaar is een samenwerking tussen de Dovengemeenschap en de tolkengemeenschap van groot belang. Tenslotte gaf Hema nog mee dat elke tolk moet beseffen dat het beëindigen van een opleiding en het behalen van een diploma een startpunt is en geen eindpunt. Hiermee moedigde hij de tolken aan om zichzelf voortdurend bij te scholen.

Voor de workshop in de namiddag, opnieuw in 4 groepen, bereidde Zane Hema zelf enkele vragen voor. Hij wou dat de congresgangers discussieerden over twee zaken:

1. Welke aspecten zijn belangrijk bij het bepalen van normen voor het beroep tolk gebarentaal?
2. Hoe kan de inspraak en feedback van de Dovengemeenschap over het tolkwerk de normen verbeteren?

Mijn werkgroep was het vrij vlug eens dat er geen aspecten zijn van het beroep tolk gebarentaal die niet belangrijk zijn. Zowel het tolken op zich, dus de kennis van de gesproken en gebarentaal, als de deontologie van het beroep, als de houding van de tolk zijn allemaal even belangrijk. Elk aspect van een tolkopdracht is van belang en in principe moet een tolk zich bewust zijn wat het tolken inhoudt vanaf het moment dat hij/zij een opdracht aanneemt. Een probleem waar vele tolken met geconfronteerd worden is dat de verwachtingen van de dove en horende partij niet steeds dezelfde zijn. Een horende partij kan bijvoorbeeld meer verwachten van de tolk dan enkel en alleen tolken, terwijl voor de dove persoon het niet aanvaardbaar is dat de tolk die grens overschrijdt.

Bij de tweede vraag kwam de bedenking dat een Dove persoon in principe niet kan oordelen of een tolkopdracht goed of slecht uitgevoerd wordt. Dit vond ik een terechte opmerking. Een Dove persoon kan wel aangeven of de communicatie goed verliep, of de gebaren duidelijk en correct waren. Over het tolken van de gesproken taal naar de gebarentaal en omgekeerd kan noch de Dove noch de horende persoon een beoordeling maken. De enige persoon die kan controleren of het tolkwerk goed verliep is een collega tolk. De feedback van de Dove persoon is wel op vele aspecten van een tolkopdracht noodzakelijk, maar wordt niet steeds gemakkelijk verkregen. Een Dove persoon die de workshop volgde gaf aan dat hij tijdens een tolkopdracht niet let op de juistheid van grammaticale structuren of gebaren, maar wel op de inhoud van wat er gezegd wordt. Hij is daar om een vergadering of lezing te volgen en niet om de tolk op te leiden of te verbeteren. Hieruit volgde de conclusie dat het noodzakelijk is om tolken en Dove personen op te leiden om tolken in het veld te begeleiden.

Na deze workshop was het tijd om over te gaan tot een paneldebat. De sprekers van de dag (Gerstbach, Fisher en Hema) werden vervoegd door Isabella Thuner (afgevaardigde van het tolkenbureau Procom) en Christa Noter (tolkgebruiker en docent gebarentaal). De vragen die in de workshop besproken werden, werden nu aan het panel voorgelegd zodat er een ruimer debat kon ontstaan. Uiteindelijk werd hier een samenvatting gegeven van de discussiepunten die gedurende de dag opdoken. Opvallend was wel dat pas tijdens dit debat vragen kwamen over de rol en verantwoordelijkheid van het tolkenbureau om er voor te zorgen dat tolken zich willen en kunnen bijscholen. De voorzitter van het congres suggereerde dat de tolkenbureaus medeverantwoordelijk zijn voor het organiseren van trainingen en workshops voor afgestudeerde tolken. De aanwezigen konden hiermee akkoord. De meeste zagen het wel als een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de nationale tolkenverenigingen en de tolkenbureaus.

De eerste congresdag werd afgesloten. Iedereen had de tijd zich even op te frissen, wat wel nodig was na een lange dag, en werd dan verwacht op de receptie. Na de receptie volgde het avondeten met typisch Zwitsers vermaak. Slechts twee zaken wil ik hierover kwijt: alpenhoornblazers en een koe melken.

Dag 2

Op zondag kon men kiezen tussen twee workshops. Eén handelde over het belang van uitstraling, over het thema "kieren maken de man" of in dit geval de tolk. Corinne Staub is manager bij het bedrijf One Image Consulting. Zij verzorgt lezingen voor professionals over uiterlijk en de zakelijke gevolgen van hoe je er uitziet. Alhoewel dit ongetwijfeld een interessant topic is voor tolken, koos ik voor de andere workshop. Die handelde over het EUMASLI project. EUMASLI staat voor European Master Sign Language Interpreting en is een samenwerking tussen drie Europese universiteiten (Magdeburg-Stendal, Edingburgh en Helsinki). De bedoeling van de drie universiteiten is om een masteropleiding tolken gebarentaal op te zetten. Hiervoor werd in 2006 een projectsubsidie verkregen via het EU Socrates programma. De projectsubsidie loopt over drie jaar en in die tijd moet men de opleiding ontwikkelen. Pas na afloop van het project zal de masteropleiding effectief van start gaan, dus ten vroegste in 2009.

De focus van het studieprogramma zal liggen op onderzoek over, ontwikkeling en management van het beroep tolk gebarentaal. Er werden reeds verschillende studiegebieden uitgewerkt die zullen aangeboden worden in EUMASLI. Ten eerste *internationale vaardigheden* waaronder volgende modules vallen; inleiding tot de Europese situatie, gebarentaal in een transnationale context, congres tolken en transnationale contexten. Als tweede studiegebied werd gekozen voor *ontwikkeling van het beroep* dat bestaat uit tolk- en vertaalstudies, het ontwikkelen van reflectie, het werken met horende en Dovengemeenschappen, management van het beroep tolk en inzicht in het beleid. Ten laatste zal de opleiding zich toespitsen op *onderzoek* waarbij men twee onderdelen onderscheidt, namelijk het theoretisch kader van de onderzoeksmethodologie en de thesis. Zoals gezegd wordt het master programma georganiseerd door drie Europese universiteiten wat betekent dat het ook aan deze universiteiten zal gedoceerd worden. Praktisch zal een student binnen EUMASLI in het begin één week verblijven in Finland, één week in Duitsland en één week in Schotland. Achteraf zal men per trimester tussen de drie landen reizen. Totale duur van de opleiding is 2,5 jaar aangezien het een deeltijds studieprogramma betreft.

Voor iedereen die, zoals mij, nu op het tipje van zijn/haar stoel zit en zich wil inschrijven voor EUMASLI geef ik nog even de voorwaarden mee waaraan een kandidaat moet voldoen. De kandidaat-student moet een academisch diploma hebben (universitair of gelijkgesteld), hij/zij moet 3 jaar relevante ervaring hebben in het gebarentaal tolken en

een goede kennis van het Engels is vereist. Voorkeur gaat uit naar personen die wonen in één van de organiserende landen (Finland, Duitsland of UK) en het aantal studenten wordt beperkt tot 15. De opleiding staat ook open voor Dove tolken.

Na een zicht op de toekomst was het tijd om het EFSLI congres af te ronden en dat gebeurde door congresvoorzitster Susanne Carstensen. Zij vatte het congres samen met een paar bedenkingen.

Tolken willen kwaliteit bieden en garanderen, maar hebben daarvoor niet de juiste instrumenten. Het blijkt ook niet te werken om voor heel Europa één set normen op te stellen omdat de situatie per land heel verschillend is. EFSLI hoopt wel dat door het samenbrengen van de verschillende landen men van elkaar kan leren en dat de tolkenvereniging terug in eigen land met hernieuwde inzichten aan de slag kan gaan. Daarnaast willen tolken ook weten hoe de kwaliteit van het tolkwerk kan bewaakt worden. In de eerste plaats is er een goede basisopleiding nodig die aangevuld wordt met permanente bijscholing en workshops. Men moet blijven leren. Ook de sfeer tussen de collega's is van belang om op een professionele manier te kunnen werken. Er moet vertrouwen zijn tussen de tolken en ruimte voor eerlijkheid. We zijn allemaal menselijk en maken dus fouten maar het is belangrijk om te willen verbeteren. Hierbij kunnen collega tolken een rol spelen. Daarom moet er op verschillende niveaus onderling contact zijn; op het lokaal niveau, het nationaal niveau (tolkenvereniging) en het internationaal vlak (EFSLI en WASLI). Het organiseren van dit contact is volgens EFSLI een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de tolkenvereniging en de tolkenbureaus.

Ten slotte ging er ook aandacht uit naar de klanten. Een tolk heeft steeds twee klanten, de dove en horende partij. Zonder hen zijn we niks, dus moeten zij geïnformeerd worden over wat ze van ons kunnen verwachten. Wij zijn er als tolk voor hen en niet omgekeerd.

Verslag: Isabelle Heyerick.